

Prikazi, izvještaji, bilješke.

Slučajevi iz crkvenoga prava.

Priopćio dr. D. Hren.

I. Ženidbeni slučaj. Župnik B. iznosi ovaj slučaj: G. Matija kršten je i uzgojen u rkt. Crkvi. Za vrijeme rata prešao je u Beogradu, tada po Austro-Ugarskoj okupiranome, po građanskim zakonima pravovaljano u luteransku sektu. Ondje je i sklopio brak pred protestantskim vojnim dušobrižnikom s nekom Elvirom, rođenom i uzgojenom u luteranskoj vjeroispovijedi u ožujku 1918. Nakon nekog vremena otišao je s njome u Beč, gdje se zavadili i tražili kod nadležne sudske oblasti rastavu. Dopuštena im je rastava od stola i postelje. G. Matija bi se sad htio vratiti u rkt. Crkvu i pred župnikom B. sklopiti čisto katolički brak. Župnik B. pita:

1. Jeli prvi brak g. Matije valjan pred Crkvom? Što je sa clakšicom »Bullae Providae«?

2. Je li taj brak valjan pred državom?

3. Može li se g. Matija, vrativši se u rkt. Crkvu, ovdje i vjenčati?

4. Što treba prije da obavi?

1. Pred rkt. Crkvom je njegov brak nevaljan. Brak je sklopljen prije 19. V. 1918., kad su stupili na snagu propisi Zakonika, i zato je nevaljan po tadanjim zakonima za valjanost ženidbe (decr. »Ne temere«). Bulla »Provida« izdana je za Njemačko Carstvo. Njezine olakšice protegnula je sv. Stolica na područje Ugarske, Hrvatske i Slavonije (Congr. Sacram. d. d. 18. iun. 1909.). No ova clakšica pogoduje katoliku, koji se ne drži propisane bitne forme u mješovitom braku, na pr. katoliku, koji sklapa mješoviti brak s nekatolikinjom, koja nije nikad pripadala katoličkoj Crkvi, i to pred nekatoličkim dušobrižnikom. U upitnom slučaju g. Matija je sklopio čisto nekatolički brak, a ne mješoviti, jer je otpao od katoličke Crkve. Kako on ne može, kao i nijedan apostata izmaknuti jurisdikciji Crkve, vezan je bio na obdržavanje bitne forme za valjanost ženidbe, zato mu je i ženidba pred Crkvom nevaljana.

Olakšica, koju daje Bulla Provida ni u kojem slučaju ne može se protegnuti na ovaj slučaj već poradi toga, jer je brak sklopljen

izvan teritorija Njemačkoga Carstva, Ugarske, Hrvatske i Slavonije.

2. Pred državnom je vlasti taj brak valjan. G. Matija je naime pravovaljano prešao na luteransku vjeroispovijest, i pred nadležnim dušobrižnikom sklopio brak sa zaručnicom iste konfesije. Pred državnim je forumom ovaj brak čisto luteranski i zato mu država priznaje valjanost.

3. G. Matija može, vrativši se u katoličku Crkvu, sklopiti čisto katoličku ženidbu. O tom nema sumnje, jer on je pred katoličkom Crkvom slobodan. Dakako da to ne može bez nekih predhodnih procesa, što ćemo navesti u četvrtoj točki.

4. Kad se g. Matija pravovaljano vrati u katoličku Crkvu, što mora obaviti i po našem interkonfesionalnom zakonu, onda mora zatražiti od nadležne duhovne oblasti, da mu ženidbeni sud ovaj prvi brak ispita i ništetnim proglasi. Čim je naime koji akatolik, oženjen s akatolikinjom, prešao u katoličku Crkvu, potpada u ženidbenim parnicama pod nadležnost ženidbenog suda katoličke Crkve. Kad je pred ovim nadležnim forumom njegov prvi brak proglašen nevaljanim, može on redovitim načinom sklopiti katolički brak pred župnikom B.

II. Popunjenje župske nadarbine prema kanonu 1435. Župnik V. pripovijeda, kako se u gradiću, gdje je on župnikom, pročulo da ga je Ordinarij predložio na jedno papinsko odlikovanje. Za to je dočuo i dr. N., mjesni advokat, koji je ujedno gradski zastupnik. Patron je župe gradska općina, i župnika bira gradsko zastupstvo. Advokat dr. N. je odmah upozorio gradonačelnika, da poslije upražnjenja ovakove župe, na kojoj je župnikom bio kakav familiaris Sv. Oca, ne će moći gradsko zastupstvo birati novoga župnika, jer u tom slučaju župski beneficij podijeljuje sv. Stolica sama. Zato je dr. N. nagovorio gradskog načelnika, neka na to župnika V. upozori i zatraži, da on nikakovo papinsko odlikovanje, kojim bi postao familiaris sv. Oca ne prihvati.

Advokatova je bojazan kriva. Istina je, da si sv. Stolica pridržaje popunjavanje beneficija, upražnjenih iza kojega i počasnoga kapelana, komornika, prelata i protonotara, glasom kanona 1435, § 1. 1°, ali u § 2. izrično izuzimlje od ovog pridržaja beneficija, koja se popunjavaju po lajičkom patronu: *At nunquam sunt reservata, nisi id expresse dicatur, beneficia manualia, aut iuris patronatus laicalis vel mixti.*

Prema tome će na pr. iza upražnjenja župe sv. Petra u Zagrebu, kojoj je patron preuzv. nadbiskup zagrebački, novoga župnika imenovati sv. Stolica, jer je sadanji župnik začasni komornik sv. Oca, dok će novoga župnika sv. Marka u Zagrebu birati gradsko zastupstvo, premda je i sadanji župnik sv. Marka začasni komornik. U prvom je slučaju patron crkveni, zato se primjenjuje na nj kanon 1435. § 1. 1°, a u drugom je slučaju patron lajički, zato

se na nj primjenjuje § 2. navedenoga kanona. Prema ovom § 2. kanona 135. postupat će se i prigodom upražnjenja župne nadarbine iza župnika V.

III. Svrgnuće župnika. Župnik O. pripovijeda: Bio sam na župi u M. punih sedam godina. Kako se u nekoliko navrata narod bunio protiv mene, predložio mi je Ordinarij, da ostavim ovu župu i ponudio mi je drugu. Ja to nisam htio poslušati, i zato je on zapodjenuo proces protiv mene. Nakon nekog vremena proces je dovršen, i ja sam dobio obavijest, da sam skinut sa župe. Odmah sam slijedeći dan zamolio pismeno, da se saslušaju novi svjedoci i ujedno sam se žalio na presudu, kojom sam skinut sa župe. Poslije nekoga kratkog roka dostavljena mi je ponovna presuda, kojom sam svrgnut sa župe u M. i ujedno mi se povjerava uprava župe u K. Ja sam sam prizvao na metropolitu, a od njegovog sam duhovnog stola dobio odgovor: »U procesima ove vrsti metropolita nema kompetencije«. Što da sada načinim?

Odgovor:

Iz akata samog procesa se razabire, da je dotični Ordinarij postupao točno po kanonima 2147—2155. Razlogom, zašto je župnik O. maknut sa župe, jest odium plebis (can. 2147. § 2. 2°). Ordinarij je vodio proces prema kanonu 2148. *auditis duobis examinadoribus*. Žalbu župnika O. i njegovu zamolbu, da se saslušaju novi svjedoci, uzeo je Ordinarij kao *recursus* prema kanonu 2153. i *auditis duobus parochis consultoribus*, potvrdio je prvo rješenje, kojim se župnik O. svrgava sa župe. Odmah se poskrbio za njegovo novo namještenje prema kanonu 2154. § 1.

Priziv na metropolitu nema smisla, jer ga u procesima ove vrste Zakonik ne predviđa. Tu se župnik O. smeo kanonom 1594. § 1.: *A tribunali Episcopi suffraganei appellatur ad Metropolitanam*. U njegovom se slučaju ne radi o procesu pred biskupskim duhovnim sudištem (*tribunal Episcopi*), zato i nema mjesta prizivu na duhovno sudište Metropolitite. Njegov proces je sasvim drugačije vrste. O takvim procesima govori Zakonik u trećem dijelu četvrte knjige i dopušta jedino priziv na sv. Stolicu. Kanon naime 2146. § 1. određuje za ovakve slučajeve: *A definitivo decreto unicum datur iuris remedium, id est recursus ad Sedem Apostolicam*. Prema tome preostaje župniku O. još jedino ovaj pravni lijek. On se može dakle u roku od deset dana poslužiti s ovim kanonom. — Dok sv. Stolica ne riješi ovaj rekurs župnika O. ne može Ordinarij valjano stalno popuniti župnu nadarbinu u M., jer isti kanon u § 3. tako određuje: *Pendente recursu Ordinarius parociam vel beneficium, quo clericus privatus sit, alii stabiliter conferre valide nequit*.

IV. Konzistorij. Kapelan je Pavao primio odluku duhovnog stola, koja počinje s ovim riječima: »Prema odluci konzistorija od

22. XII. 1925....« Potpisan je generalni vikar tamošnje dieceze. Kapelan iznosi kao poteškoću pravovaljanost ove odluke, jer diecezanski konzistorij nije moralna osoba, koja bi mogla pravno valjane odluke donositi. Zato on iznosi ovo svoje mišljenje:

U našim je krajevima prema starom običaju postojao diecezanski konzistorij. Zadaća je konzistorija bila, da savjetuje i pomaže biskupa u upravi njegove biskupije. Sve je prisjednike konzistorija imenovao biskup sam, i to obično između kanonika stolnoga kaptola. Konzistorij se obično organizirao tako, da je imao predsjednika, tajnika, bilježnika i nekoliko prisjednika. Na sjednicama se riješavali mnogi tekući poslovi cijele dieceze, bili oni upravne i disciplinske ili sudačke i izvršne naravi. Savjet i odluke diecezanskoga konzistorija nije morao biskup slijediti, pa i svu je vlast konzistorij imao od biskupa. Istim načinom djeluju u našim krajevima diecezanski konzistoriji još i danas.

Pitamo sada imade li i danas, kad se moraju vršiti kanoni Zakonika, diecezanski konzistorij kakva prava i moć, i da li je još uopće u crkvenome duhu i zgodno podržavati konzistorije ili je to dapače protuzakonito.

Diecezanski konzistorij nije imao ni prije Zakonika sam po sebi nikakve pravne valjanosti ni pravne vlasti. Sve su njegove odluke dobile pravnu valjanost istom onda, kad ih je potvrdio biskup. Posvema jednako stoji stvar i danas, jer Zakonik ne poznaje diecezanski konzistorij. Prema tome imade konzistorij u javnopravnom području baš toliku vrijednost, koliku bi imao skup svećenika, koje bi ordinarij prigodice bilo gdje, kada i u kojim okolnostima pitao za savjet ili im povjerio, da koji posao riješe, a on samo da potvrdi i potpiše. To je po općem pravu jasno samo po sebi, a u tom nas uvjerava i činjenica, da se u sinodalnim statutima zagrebačke diecezanske sinode konzistorij ni ne spominje, premda baš u toj diecezi vrši konzistorij vrlo važnu zadaću. Sastaje se naime svaki tjedan, da riješi sve tekuće diecezanske poslove različne pravne naravi, upravo kao nekoć.

Nema dakle sumnje, da diecezanski konzistorij nema nikakve vlasti bez svoga ordinarija, ali isto tako nema sumnje, da mu ordinarij mnoge poslove, koje je dosele običavao povjeravati, povjeriti ni ne može na mjerodavno rješenje. Tako na pr. poslove, koji spadaju na duhovno sudište ili u kojima je vezan na privolu ili savjet kaptola.

Premda ne može nitko poreći ordinariju pravo, da traži od konzistorija savjet, pa i aktivno sudjelovanje u upravi i raznim poslovima svoje dieceze, ipak čini se, da to nije zgodno, što više nije u duhu novog crkvenog prava, kako nam ga izlaže Zakonik.

Po svim okolnostima, u kojima danas živimo, sudeći nije zgodno, da se važni poslovi dieceze rješavaju na zboru oko deseterice ljudi, čije će rješenje ordinarij redovno prihvatiti. Sama

je narav čovječja takova, da se uvijek, a napose, ako imade drugih posala, manje trudi oko onog posla, za koje će biti više ljudi odgovornima. Zato se može često puta radi same naravi ljudske, ili radi oveće zaposlenosti pojedinaca dogoditi, da će koji konzistorijalni prisjednik svoju referadu slabije obraditi, jer se zanaša na glas oko desetorice drugova, koji nose s njim odgovornost pred ordinarijem. A i sam ordinarij se osjeća manje odgovornim za čin, koji načini prema uputi konzistorija, nego li za onaj čin, koji obavi prema mišljenju i riješenju jednog referenta. Svi će zato onakvi poslovi, koje ordinarij može riješavati na konzistoriju biti bolje obavljani, ako ordinarij dosadanje konzistorijalce pridijeli svojoj kancelariji, porazdjeli im pojedine poslove, a onda njihova riješenja sam (ili generalni vikar) potpiše, a da o tome nije konzistorij raspredao. To je u duhu Zakonika, koji takav posao biskupskoj kancelariji daje, a to je i zgodnije, jer se pojedinac referent u tom slučaju osjeća znatno odgovornijim za svoja pojedinačna riješenja, nego li kad ih je prihvatio skup njegovih drugova na konzistoriju. I sam će ordinarij (ili gen. vikar) potpisujući akt biti mnogo oprezniji, i osjećati veću odgovornost, a sve to baš Zakonodavac želi. Osim toga s ovakovim kancelarijskim, a ne konzistorijalnim riješavanjem, znade stranka, koju se tiče, kako da nađe pomoć i pravni lijek protiv odluke, ako nije zadovoljna. Danas se to sve u našim nekim biskupijama riješava suviše na domaći način. Nezadovoljnik dobije odgovor: »Tako je riješio preč. konzistorij«. Sad on traži na sve mile strane, da ga se sasluša, i drugačije njegova stvar riješi, ali uvijek mu se odgovara isto. Šalje ponovno svoju stvar na duhovni stol, a ovaj na konzistorij, gdje se utvrdi staro riješenje. Taj se sad buni protiv preč. konzistorija. Riješava li sve, što na nju spada, biskupska kancelarija, to će nezadovoljnik apelirati na ordinarija, a taj sad znade, s kojim od referenata imade stvar da obračuna, dapače je to i dužan, dok ono, što je potpisao kao riješenje konzistorija, ne može tako lahko mijenjati. Desetorica mu ljudi savjetovala, on je dao svoj placet i exequatur, pa bi iza apela radio sam protiv sebe. U protivnom će se slučaju ispričati na referenta, stvar izviditi i laglje promijeniti, ako treba. Uvijek je ordinarij u boljem položaju, ako je potpisao krivo riješenje jednog, njemu odgovornog referenta, nego li krivo riješenje čitavoga konzistorija. Konzistorij može nadalje, da ordinarija dovede do protivuriječja. Često dolaze na konzistorij razne prijetporne stvari (lites). Konzistorij (zapravo ordinarij s njim) može na pr. riješiti stvar u prilog tužitelju. Tuženi pak može, bez obzira na konzistorij, predati stvar duhovnome sudištu, gdje će se stvar riješavati sudbenim putem, uz preslušavanje protustranke, svjedoka, vještaka i t. d. i konačno riješiti u prilog tuženome. U koliki je sada apsurd povučen ordinarij. Na konzistoriju je riješio stvar u prilog tužitelju, a sad mu njegovo sudište pruža odluku, da

je izvrši u prilog tuženoga. Zakonodavac je napokon znao, da u nekim biskupijama postoje diecezanski konzistoriji, pa je ipak sve poslove dieceze porazdijelio na ordinarija samoga (ili gen. vikara), na kancelariju, duhovno sudište, stolni kaptol (s odlučnim glasom ili samo savjetujućim) savjetnike za sjemenište i dr. Riješavanja dakle na sjednicama konzistorija nisu zgodna, biskupu mogu smetati, a nisu ni u duhu Zakonika.

Kapelan Pavao sada pita:

1. Što nam valja suditi o diecezanskom konzistoriju?
2. Je li odluka, koju je on primio pravno valjana, i mora li joj se pokoriti?

Odgovor:

1. Prigovori, koje kapelan iznosi protiv konzistorija, nisu baš bez svake vrijednosti. No odmah se zapaža, da je na ove prigovore naišao više umovanjem, nego li pravnim dokazivanjem. Isto tako mislim, da su ga do ovih prigovora doveli pojedinačni slučajevi, koji su na konzistoriju s manje pažnje ili dapače protuzakonito riješeni. Ne smeta, što su njegovi prigovori u javnost izneseni, jer će se na nje možda koji između naših stručnjaka opširnije osvrnuti. Prigovor, bolje rečeno, sumnja, što je kapelan iznosi, nije li način uređivanja na konzistoriju protuzakonit, nema nikakvog temelja, osim u nekim slučajevima, kao na pr. u slučajevima, koje određuje kanon 1576. § 1., prema kojem se *causae contentiosae de vinculo sacrae ordinationis, matrimonii* i još neke pridržaju i otpremaju na riješenje tribunalj collegiali trium odnosno *quinque iudicum reprobata contraria consuetudine et revocato quolibet contrario privilegio*. Da Ordinarij može riješavati mnoge poslove na konzistoriju, to mu pravo ni kapelan Pavao ne poriče. Što pak iznosi, da ovakovo uređivanje nije u duhu Zakonika, čini se, da ne stoji. Zakonik naimo nigdje ne propisuje formu uređivanja kod duhovnog stola (*curia dioeciesana*), kako je na primjer propisao formu uređivanja kod duhovnog sudišta. Djelovanje dakle konzistorija nije *contra legem*, nego je *consuetudo praeter legem*. Teško je zato ustvrditi, da je uređivanje konzistorija protiv duha Zakonika. Prigovor, da je Zakonodavac znao, da postoje u mnogim diecezama konzistoriji, pa je ipak razne poslove porazdijelio na biskupa (generalnog vikara) samog ili uz stolni kaptol, na duhovno sudište i t. d., ne iscrpljuje sve vrste poslova u biskupiji. Što kapelan Pavao spominje ovdje i kancelariju, (to je *curia dioeciesana*) rečeno je već prije, da njoj nije Zakonodavac propisao formu uređivanja, t. j. da li određuje, te sve poslove obavljaju kancelar i razni referenti pojedinačno ili u zboru, naimo u konzistoriju. Osim toga Zakonodavac je znao, da u nekim biskupijama postoje konzistoriji, pa ih ipak nije ukinuo. Konzistorij dakle smije uređivati *praeter ius commune*. Da riješenja konzistorija mogu biti s manjom pomnjom izrađena, nego li riješenja

pojedinaca, taj je prigovor, mislim, opravdan, ali do njega je, kako sam prije općenito spomenuo, došao kapelan Pavao, više umovanjem, nego li dokazima pravne naravi. Slično valja odgovoriti i na poteškoću, da uredovanje konzistorija može dovesti Ordinarija i do protivurječja. O tom nema sumnje, no sve to ovisi o kancelariji. Ona naime ne smije dostavljati konzistoriju poslove, koji po svojoj pravnoj naravi ili po okolnostima na nj ne spadaju.

Mislim, da je u prilog konzistorija zgodno spomenuti i ovo: Današnje okolnosti, u kojima živimo, često traže riješenja nekih slučajeva više prema razboritosti, nego li točno prema općem ili posebnome pravu. Takova pak riješenja dobro je iznijeti pred druge i onda dogovorno utvrditi.

2. Odluka, koju je kapelan Pavao primio, je pravno valjana. Premda mi nisu poznati običaji njegove dieceze, ipak je stalno, da je odluka pravno valjana, i da joj se on mora pokoriti, kako god on mislio o konzistoriju. Potpisana je naime po generalnom vikaru, a njemu pripada u diecezi potestas ordinaria vicaria u svim poslovima biskupije, izim u onima, koje si Ordinarij pridržaje, ili mu to Zakonik ne dopušta uopće ili bez posebnog ovlaštenja Ordinarijevog. Među ove ne spada navedeni slučaj.

Egzegetske bilješke.

Pometnja jezika kod gradnje kule babilonske.

U »Bogoslovskoj Smotri« br. 3. god. XV. (1927.) izašla je egzegetska bilješka o Gn. 11, 3. »Confundamus ibi linguam eorum«. — G. pisac tu dokazuje, kako spomenute riječi označuju izvanredno djelovanje Božje kod pometnje jezika. A to za to, jer da bi ideja »saveza naroda« u ono doba bila došla u sukob s planom božjim o spasenju čovjeka. S toga je Bog na čudesni način ostvario jezičnu razlikost da međusobno otudi i razdvoji ljude.

Ovako tumačenje izgleda nemoguće, a i nedostojno samoga Boga.

Graditelji »kule babilonske« ma ne znam koliko bili poduzetni i složni, nijesu nikoga, a najmanje Boga mogli da zabrinjuju svojim djelom. Gradili su opekama, te je njihova građevina već po sebi bila osuđena na kratki vijek. Niti se je bilo bojati, da će ih ta građevina držati u jedinstvu i na okupu, jer kad se uzumnože same će ih životne prilike prehrane i stanovanja rasijati svijetom.

Ne smije se tražiti izravno djelovanje Božje, kad je dovoljno i samo neizravno. U našem slučaju svatko vidi, da će već samo vrijeme proizvesti, da se ljudi rasprše po svijetu. Nužna će posljedica biti, da će se njihov zajednički jezik prema različitim životnim prilikama raspasti i na različite jezike; i to tim brže što će nestati za-